

Ohvrikivi vargus Pärase Tammemäe hiiest

Septembri keskpaigas avastasid kohalikud elanikud, et Muhumaa Pärase Tammemäe hiiest on varastatud ohvrikivi. Tegemist on haruldase ümmarguse ohvrikiviga, millesarnaseid Eestis teadaolevalt rohkem enam ei leidu.

Pühapaiga rüüstamise avastasid Muhu valla arengunõunik Mihkel Jürisson ning turismiettevõtja Martin Kivisoo. Kivi aseme varjamiseks oli sellele loobitud prahti. Masinate jälgi polnud näha, mis lubab oletada, et kivi viidi ära inimjõul.

Viimati oli kivi kindlasti alles 27. augustil, kui hiite filmi jaoks võtteid tegev Rein Maran seda jäädvustas.

Suve alguses külastas kivi ka looduslike pühapaikade riikliku arengukava juhtnõukogu eesotsas Muinsuskaitseameti peadirektori Kalev Uustaluga ning pidasid hiie kaitse alla võtmist vajalikuks.

Teadlased avastasid pärase Tammemäe ja selle ohvrikivi 2005. a sügisel Muhus pühapaiku uurides. Kohalikud vanainimesed kõnelesid Tammemäel kasvavast vanast hiiepuust ning selle lähedal asuvast ümmargusest ohvrikivist, millel võis varem ande näha.

Varastatud ohvrikivi on veskikivi kujuline, kuid selle keskel pole auku. Kivi läbimõõt on 110 cm ja maapealse osa mõõdetud kõrgus 30

- 40 cm.

Eesti põlisrahva jaoks on püha paik puutumatu ning pälvib sügavat austust. Nii pärimusest, lähemast minevikust kui ka kaasajast on teada rohkesti juhtumeid, kus püha kivi või paiga reostajaid, varastajaid ning lõhkujaid tabab haigus või õnnetused, mis rikuivad jäädavalt nende elu. Kultuuriväärtusega eseme varastamine ning sellise paiga rikkumine on karistatav ka seaduse alusel.

Kui Pärase hiiekivi vargad on veel imekombel terved, võib neid aidata vaid kivi kohene tagasi-toomine oma algsesse asupaika.

Allikas: Maavalla Koda

Muhu valla koerte ja kasside pidamise eeskirjast

Lähtudes kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 6 lg 3 p 2 ja § 22 lg 1 p 36², kehtestas Muhu Vallavolikogu 28. septembri istungil Muhu valla koerte ja kasside pidamise eeskirja. Määrus jõustus 1. oktoobrist 2011. Antud määrusest tulenev nõue loomade märgistuse kohustuse kohta kehtib alates 1. jaanuarist 2012. Lemmikloomaregistrisse kandmine on loomaomanikul kohustus tagada hiljemalt 1. jaanuariks 2013. Vastava määrusega on võimalus tutvuda valla koduleheküljel (www.muhu.ee), paberkanjal on see tutvumiseks väljas Muhu Vallavalitsuses, Liiva ja Hellamaa raamatukogudes.

Eeskirja on toodud sisse lemmikloomade märgistamine mikrokiibiga, mis on vajalik, et võimalikult kiiresti ja täpselt kindlaks teha looma omanik. See võimaldab looma leidmisel kindlaks teha tema omaniku andmed, et loom kiiresti ja valutult tagastada loomaomanikule ja/või esitada nõue loomaomanikule, kui loom on tekitanud materiaalselt kahju või vigastanud inimest või teist looma. Loomaomanikele on jätetud reageerimiseks ja vallale teavitamiseks kolme kuu pikkune ajavahemik, millal muutub kohustuslikuks loomade mikrokiibiga märgistamine. Hoolitsevad lemmikloomade omanikud lasevad oma loomad identifitseerida ja registreerimiseks märgistada mikrokiibiga.

Palju poleemikat põhjustas meedias Muhu valla koerte ja kasside pidamise eeskirja § 7 *Hulkuvad loomad* p (5) *Omaniku kontrolli alt väljunud ja inimest ründavat looma võib surmata kohapeal*. Olgu siinkohal ära toodud Eesti Vabariigi Loomakaitseaduse sõnastus § 10 *Looma lubatud hukkamine* p (3) *Looma võib hukata enesekaitseks, kui looma riin-nak ohustab inimese elu või tervist ja riin-nakut ei ole võimalik teisiti vältida või tõrjuda*. Valla eeskirja § 7 p 5 puhul on lähtunud ja mõeldud just Loomakaitseaduse § 10 p 3. Järgmisel volikogu istungil, mis toimub 19. oktoobril, arutatakse veelkord vastavat punkti, mida vajadusel täpsustakse.

Eeskirja komisjon

Töötukassa Ettevõtluse alustamise toetus

Ettevõtluse alustamise toetus on töötutele mõeldud rahaline abi, mille eesmärgiks on töötute motiiveerimine ning toetamine ettevõtlusega alustamisel. Toetust võivad taotleda Töötukassas arvele võetud töötud. Vt täpsemad tingimused:

<http://blog.projektid.ee/tootukassa-ettevotlus/>

Toetuse maksimaalne suurus on 4474 eurot ühe taotleja kohta. Toetuse piirmääraks on kuni 100 % abikõlblikest kuludest. Ühise projekti võivad aga kirjutada mitu taotlejat ning sellisel juhul on võimalik summata mitmekordistada. Taotlejate arvu osas piiranguid ei ole.

15. septembril, Muhu Muuseumi suvehooaja viimasel päeval tänati pannkoogipeoga ametist lahkuvat Lea Kuldseppa, kes juhatas muuseumi veebruarist 2010. Praegu on muuseumi juhataja kohusetäitjaks Meelis Mereäär.

Siret Jõelet

Liiva külas avati volleväljak

Septembrikuu alguses avati Muhu Spordihalli kõrval Liiva küla volleväljak. Pärast vallavanem Raido Liitmäe avaservi kohtusid väljaku avakohtumises pimevõrkpallis OÜ Moekasti ja OÜ Kehte.

Volleväljaku rajas spordiklubi Muhu, kelle projektitaotlust rahastati EAS-i Kohaliku omalगतuse programmist ja projekti kaasfinantseerijaks oli Muhu Vallavalitsus.

Projekti käigus valmis volleväljaku rajamisel tekkinud täitematerjalist Liiva staadioni kõrvale väike suusamägi. Uus väljak avardab Muhu Põhikooli õpilaste jt valla noorte harjutamis- ja vaba aja veetmise võimalusi ning on avatud kõigile võrkpallihuvilistele.

Suured tänud rahastajatele ning projekti toetajatele, kes aitasid nõu ja jõuga spordiklubil omafinant-

seeringut katta: OÜ Moekasti, OÜ Kehte, OÜ Muhro ja Muhu valla Kommunalaamet, samuti kõigile klubi liikmetele, kes osalesid

volleväljaku rajamise talgutel.

Kalev Kütt
SK MUHU

Esimese klass esimesel koolipäeval

Tagareas vasakult: Rainer Õue, Árni Palu, Simon Rohtlaan, Hele Liise Pallas, Mikk Järv, Teet Mikkus, Susanna Sults. Esireas vasakult: Jako Sugul, Marcus Oidekivi, Kendro Veskimeister, Artur Smirnov, Heleri Kikerist, Simone Kikerist, Liis Rääim. Klassijuhataja: õp. Tiina Tuulmägi.

Kõik, kõik on uus septembrikuus... Esimest klassi tervitab uus koolidirektor Andres Anton.

Sündimine lääneriiki, suhteliselt rikkasse, vabasse ning rahumeelsesesse piirkonda, on võrdväärne lotovõiduga?*

NOORTE SOOVITUSED PAGULASE ABISTAMISEKS
Et uus klassikaaslane suudaks rutem kohaneda uue sotsiaalse keskkonnaga, on sul vaja teada järgmist:

- Ära jäta klassikaaslast üksi.
- Aita teda igati eesti keele omandamisel.
- Selgita, kuidas saab interneti vahendusel keelt õppida.
- Tee talle ekskursioone oma kodulinna ja selle ümbruses. Näita oma lemmikkohti, külastage koos muuseume.
- Kutsu klassikaaslast koos endaga aega veetma: jalutuskäigud, peod, kino, kohvik, sõprade külastamine.
- Tutvusta teda oma sõpradega.
- Tutvusta teda oma kodumaaga. Selgita, kuidas töötavad riigiasutused.
- Ilmuta huvi oma klassikaaslase rahvuskultuuri vastu.
- Anna nõu, kus ja kuidas saab sinu klassikaaslane tegeleda oma lemmiktegevustega (sport, tantsimine, muusika).

Soovitused pärinevad võistluse „Mina ja Põgenik“ vanema vanuserühma võidutööst – Pärnu Vene Gümnaasiumi õpilaste Jana Bobulise ja Dina Dolinina ühisest filmistsenaariumist.

„Enne kui me kujundame oma arvamuse põgenikest, tuleb ennast kõigepealt asetada nende kingadesse ning mõtiskleda natuke selle üle, mida üldse tähendab põgenemine ning mida see endaga kaasa toob.“ Nii alustas Rahvusvahelise Migratsiooniorganisatsiooni (IOM) poolt korraldatud konkursil „Mina ja Põgenik“ oma esseed Kaisa Margus (3. koha võitja *Inglise Kolledzhist*). Noortele suunatud võistlusele laekus 38 huvitavat tööd noortelt üle Eesti. **Oktoobris kuulutab IOM välja aga „elulooliste põgenemislugude“ võistluse täiskasvanutele.** Oodatud on kõik isiklikust kogemusest laetud lood põgenemisest ja/või integratsioonist nii neilt, kes Eestist põgenesid kui ka Eestisse pagenutelt. Lisaks on **kõik huvilised oodatud filmiõhtule Muhusse!**

Eestis ollakse harjutud arvama, et vaid põgenikel on meid vaja. Kas pagulastele uue kodumaa võimaldamise näol on tegemist tõesti vaid altruismiga? Võru Kreutzwaldi Gümnaasiumi õpilane Oliver Hoole (*noorema vanuserühma 3. koha võitja*) kirjutab oma essees – „Põgenikelt on meil õppida seda, et maailm ei ole nii roosiline, kui arvatakse. Suur hulk inimesi ei

teadvusta endale, et maailmas on palju inimesi, kes ei saa elada oma igapäevast elu rahu. Põgenikelt on meil õppida ka säästmist ja kokkuhoidmist.“ Tihti kipume unustama, et kahjuks ei ole pikk rahupõlv enesestmõistetav, küll on seda aga abivajaja aitamine! Täna abipakkuja võib olla homne abivajaja ning õnneks ka vastupidi.

Enamikust „Mina ja Põgenik“ konkursile laekunud tööd paistis välja isiklik ja siiras soov hädasolijaid aidata, nii kirjutatakse näiteks Eleri Pärna (*Kanepi Gümnaasiumist*) järgmist: „Ma arvan, et võtaksin põgeniku oma sõbraks, oleksin hea kuulaja ja käituksin nii, nagu ma tahan, et minuga käitatakse, kui ma olen häтта sattunud.“ Kas meie, täiskasvanud, oleme samasuguseks avatuseks valmis? Igatahes on Kanepi kandis veel teisigi, kes Eleriga sama meelt – nii kirjutab tema klassikaaslane Sixtina Ladva: „Ma loodan, et kui kunagi avaneb ka mul võimalus aidata häтта sattunud inimesi, siis ma teeksin seda, kuna see tundub väga huvitav ja õpetlik kogemus.“

Sallivusest ja mõistmisest pakatab ka Oliver Kuuse töö (*Võru Kreutzwaldi Gümnaasium*) – „Põgenikuks olemine eeldab ka inimeselt palju julgust. Igaüks ei ole nii tugev, et suudaks lahti öelda enda senisest elust.“ Kaisa Margus kirjeldab oma essees samuti põgenikuks olemise varjulisemat poolt – „Põgenemine eeldab inimeselt kõikide kindlustunnet tekitavate elementide mahajätmist, mistõttu jäävadki inimesele alles ainult ebakindlus ja teadmatus oma tuleviku suhtes – mõlemad tunded, mis inimloomusele kõige raskemad taluda.“ Kahjuks kipume meie, täiskasvanud, aga põgenike ja pagulaste keerulist olukorda tähelepanuta jätma ning nägema migrantides eelkõige parema elu

otsijaid. Tihti pole see aga nii.

Sten Andreas Ehrlich (*2. koha võitja Inglise Kolledzhist*) kirjutab: „Mitte keegi ei põgene oma kodumaalt kerge südamega, pagemine on alati sunnitud olukord ning seda tuleb arvestada ka kohalikel.“ Ühtlasi on Sten ka seda meelt, et „on ebaloogiline arvata, et surnud või vangistatud dissident kodumaal on parem vabadusvõitleja kui elus põgenik välismaal“. Tihti lahutatakse kodumaalt poliitilise tagakiusamise tõttu – sellisel juhul tuleb valida elu ja surma vahel. Neist esimene on võimalik vaid väljaspool oma kodumaad.

Me kõik võiksimme aeg-ajalt mõelda, kuidas me käituisime riigis, mille keelt ega kombeid me ei mõista ning kus meis nähakse eelkõige ohtu kohalike elanike töökohtadele. Konkursil osalenud noorte seisukohad väljendasid põgenike suhtes eelkõige mõistmist ning soovi aidata. Mida arvad Sina? **Kõik huvilised, sõltumata vanusest on oodatud 19. oktoobril kell 16.00 Muhu Noortekeskusesse** – vaatame kaasahaaravat ning heasüdamlikku filmi, joome kohvi ning arutleme sallivuse üle Eesti ühiskonnas. Kõik kaasamõtledjad ja arutledjad on väga oodatud!

Infotunnid ja võistlus toimuvad Rahvusvahelise Migratsiooniorganisatsiooni (IOM) projekti „Avalikkuse teadlikkuse ja sallivuse tõstmise Eestis: Põgenikud, pagulased ja immigrandid“ (PAREM) raames ning seda kaasrahastavad Euroopa Liit Euroopa Pagulasfondi kaudu ja Eesti Vabariigi Siseministeerium.

PAREM projekt

* Tsitaat on pärit Sten Andreas Ehrlich'i esseest, mis pälvis võistlusel vanemas vanuserühmas 2. koha.

Liiva raamatukogus väljapanek:

Konstantin Verendel „Mälestused“
/K. Verendel - sünd. 6. okt. 1899 Muhu saarel Suuremõisa I külas Kuivastu ja Pädaste mõisa aedniku Villem Verendeli pojana, surn. apr. 1991 Rootsisis Göteborgis/

ja näitus

„Ei, ma pole siit kunagi ära läinud.
Ka mitte nüüd, kui mind siin polegi,
mitte ka kuskil maailma otsas.“
(Bernard Kangro
katkend luuletusest „Tulen tagasi“)

Pagulaskirjanike loomingut

2011. aasta tegemistest

Algus lk 1.

Teehoolde parendamiseks sai sel aastal valla traktorile soetatud ka teeäärte hooldusniiduk, mida küll tänava sai teehoiurahade nappuse tõttu vähe kasutada, ent see on kindlasti investeering eelseisvateks aastateks.

Kuna suvine Liiva on ülerahvastatud ja puudus on nii parkimiskui kauplemiskohtadest, laiendati Liival vallale kuuluval kinnistul turuplatsi pinda. Kuigi enamuse aega kasutasid platsi nn telgikaubanduse tegetajad (ka neid on ilmselt vaja ja ostjaid on piisavalt, muidu nad ei tuleks), siis tõesti oli ääretult meeldiv, et juba traditsioonilise mee- ja kalamüügi kõrval leidis teeturule ka Rautsi talu oma aiasaadustega ja kuuldavasti oli peremees suvise müügi rahul. Kindlasti ei olnud mõni müüja turuplatsil olemisega ka rahul, aga paraku ei mahu kõik kauplused Kuressaare-Kuivastu maantee kõrvale ega Muhu kaubahoovi parklasse, mis on ikkagi autodele parkimiseks ja erakinnistust, kus otsustab omanik. Seoses Liiva kaupluse ja selle parkla uuenemise ja laienemisega on kaks kõrvuti asetsevat kaubandus- ja teeninduspindadega kaetud kinnistut moodustanud kena terviku, kus on nii kohalikul rahval kui läbisõitjal põhjust peatuda. Lisaks siia kindlasti ka Kalakohviku oma mõnusa atmosfääri ja populaarsusega, tubli on OÜ Käoking, kelle aianadustemaatika sobib ilusti keskusse.

Valla hoonetest

Vallale kuulub päris arvukalt hooned ja kinnistuid, millest enamuse on vallale vajalikud oma kohustuste täitmiseks. Nii nagu koduses majapidamises, vajavad ka valla hooned head peremeest ja hoolitsust. Ühe või teise remondi pidev edasilükkamine on pigem enesepetmine ja tegelikult kohustuste edasilükkamine ja kuhjamine. Kuigi koolimaja on meil suhteliselt uus, on juba aastaid olnud probleeme meie kliimasse mittesobiva katuseterrassiga, mis on silmale küll ilus vaadata, ent tegelikkuses lekkis ja niiskusekahjustusi said nii söökla kui fuajeeosa. Sel suvel paigaldati terrassile uus kate, mis tarnijate ja paigaldajate sõnul peaks tagama terrassi veepidavuse.

Arvestades valla ees seisvate kohustuste hulka ja üldist majanduslikku olukorda, on selge, et uue vallamaja lähiaastatel ehitama ei hakata ja see ei ole ka prioriteetide

esireas. Tänavuses eelarves olid arvestatud summad praeguse vallamaja sanitaarremondiks. Usun, et tulemus on hea - lohakil ja käest lastud hoone ei kiida küll ühtegi peremeest.

Kui mõned aastad tagasi oli idee kolida vallamaja nn Raunmägi e rohelisse majja, siis hoone ümberehitamise maksumus vallamaja tarbeks on täna kindlasti valla jaoks mõeldamatu. Kuna lagunev hoone ja kogu kinnistu on muidu väga heas korras Liiva keskuse üheks häbiplenkiks, siis otsustati välja kuulutada hoonestusõiguse konkurs eesmärgiga leida investor, kel huvi ja võimalus puhuda elu sisse hoonetekompleksile ja kogu kinnistule. Hoonestusõiguse konkursi võitis OÜ Guide Marketing. Loodetavasti realiseerub toodud äriidee ja korrastatakse üks kaunis hoone.

Alustatud on parkla rajamisega Hellamaa külakeskuse juurde. Suuremate ürituste ajal napib külakeskuse ees parkimiskohti: sõidukid on sunnitud parkima riigimaanteel ja naabruses asuva erakinnistute ees, mis loomulikult ei meeldi ei Maanteeametile ega kinnistumomanikele.

Koostööprojektid

On terve hulk erinevaid rahataotlemisvorme ja projekte, kus vald ise raha taotleda ei saa, kuid kaasfinantseerib ja toetab meeleldi kogukonnale olulisi projekte. Nii on sel aastal head näited Tamse külaseitsi poolt korrastatud Tamse bussiootepaviljon ja SK Muhu poolt rajatud Liiva küla volleplats. Mõlemasse panustas vald arvestatava summa – need on tegevused, mis on vajalikud kogu valla rahvale, iga selline rahapaigutus tõstab meie elukvaliteeti ja loob uusi võimalusi.

Etteruttavalt võib öelda, et positiivse otsuse on saanud ka SK Muhu poolt esitatud ja valla poolt kaasfinantseeringu garantii saanud spordihalli jõusaali uue sisustuse (jõumasinaid jms) hankimise projekt.

Meie elu siin kodusaarel ei sõltu ainult sellest, kuidas läheb vallal, vaid kuidas arendatakse ja mis seisus on ka kogu uus infrastruktuur, kuidas arenevad teenused jne.

Taaskord on põhjust rääkida teedest ja seekord positiivse poole pealt. Maanteeamet viis sel aastal tolmuvaba kate alla Piiri-Vanamõisa teelõigu ja hetkel käivad kruuskatte remonditööd Hellamaa-Nõmmküla teel. Et hinnata Muhu

teede kruusavajadust, võib tuua näitaja, et sellele teelõigule on juba veetud ca 15 000 tonni killustikku, mis on saanud Kuivastu väikelaevade kai ehitustöödelt. Nagu näha – kui on saarel materjali, eraldab ka riik siia vahendeid – raha loevad praegu kõik ja rohkem kui kunagi varem.

Ka eespool mainitud Saarte Liinide poolt rajatav väikelaevade kai Kuivastus on igati positiivne ettevõtmine, mis loob uued võimalused ja elavdab siinset elu.

Päris palju on sel aastal Muhuse investeerinud ka Eesti Energia, paigaldades maakaabelliine ja parandades energiavarustust mitmes külas.

Veel sel sügisel demonteeritakse Soondast Piirini kulgevad (Elioni) side õhuliinid, mis on lääpas ja püsivad küll vist hea tahte najal. Enamuses osas paigaldatakse uued sidekaablid maasse, mõnes lõigus pannakse uued õhuliinide postid ja uued õhukaablid.

STÜ Liiva kaupluse laiendustööd lõppesid juba kevadel ja vastavalt lubatule on valminud ka parkla laiendus ja paigaldatud mustkate. Tänu STÜ-le, ja kindlasti peame olema rahul - võrreldes enamuse maapiirkondadega on meil ikkagi hea valikuvõimalus ja saame soetada nii toidukaubad kui ka mitmed esmatarbekaubad oma poest.

Endise Liiva sõjaväeosa territooriumil käib õhuseireradari hoonete ja teede-platside ehitus. Kuigi praeguses tööde faasis on muhulased kahetsusväärset vihe tööd saanud, siis edaspidi on läbi Kaitseliidu valvekordade ja objekti haldamise kindlasti võimalik tööd saada ka muhulastel. Võib-olla on radaripunkti olemasolu ja vastava ala spetsialistide vajadus abiks ja tõukeks ka mõnele muhu noorele edaspidise elukutse valikul. Kaitseministeerium on andnud valla ees lubaduse viia teelõik Liival kuni Kapi külas asuva mustkattega teelõiguni tervikuna mustkatte alla peale radaripunkti ehitustööde lõppu, seega järgmisel suvel.

Tagasilöökidest

Muhus tegutseb väga aktiivselt noortekeskus, mis vajaks oma tegevuse laiendamiseks suuremat pinda. Noortekeskuses toimetatavad ju nii mitmed ringid, mis vajaksid paremaid ja spetsiaalseid võimalusi: trummiring, toimuvad bändi-

proovid, meediaring koos noorte oma raadioga jne. Kevadel avanes Eesti Noorsootöökeskuse noortekeskuste ehitamise ja rekonstrueerimise taotlusvoor kaudu võimalus esitada projekt noortekeskusele uute ruumide väljahitamiseks spordihoonesse ja selle külge ehitatavasse juurdeehitusse. Valmis igati läbimõeldud ja noortele meelepärane ehituslik eelprojekt, kus oli arvestatud kõikide vajadustega. Teisalt on ju kultuurimaja puudumisel spordihoonest saanud meie suuremate ürituste toimumispai. Need kaks tegevust täiendaksid ilusti teineteist, näiteks suuremate ürituste ajal saaks kasutada noortekeskuse heli- ja valgustehnikat. Üle Eesti esitati taotlusvoor mitukümmend projekti, kuid rahastuse said ainult kolm esimest... ja meie projekt oli üldises pingereas neljas. See on küll nõrk lohus, aga järelikult meeldis idee ka hindajatele ja vastavalt projekti kriteeriumitele võidakse täiendava raha lisandumisel rahastada järgnevat projekte. Loodame parimat, sest kindlasti on meile lähitulevikus oluline, et meie erinevatel vanusegruppidel, samuti kultuuri- ja spordihuvilistel, oleksid võimalused tegeleda erinevate huvialadega. Teisalt on jälle tähtis, et tegutsevate hoonete majanduskulud oleksid vallale jõukohased ja et rohkem vahendeid jääks näiteks erinevate ringide tööks ja toetuseks.

Endiselt ei ole selgust ja kindlust nelja valla ühise sotsiaalkeskuse ehituse lisarahastuse suhtes. Hoone tegelik ehitusmaksumus on tunduvalt suurem, kui omal ajal majanduskriisi ajal tehtud alapakkumiste ajal. Olukorras, kus riigil omal on mitmeid objekte pooleli ja kallinenud, ei ole ka lisaraha saamine kerge, kuigi valdada ja ka erinevate poliitiliste jõudude esindajad on lahendust päris aktiivselt otsinud. Kahjuks ei suuda vallad üksnes läbi oma eelarvete oluliselt kallinenud ehitamist katta.

Kuigi aasta lõpuni ei ole jäänud enam palju aega, toob see loodetavasti vallale ja meie inimestele veel paljudi rõõmustavat!

Lõpetuseks: Muhu elanike arv seisuga 1. oktoober 2011 on sissekirjutuse järgi 1905 inimest, see on 6 inimese võrra rohkem kui aasta tagasi.

Raido Liitmäe
vallavanem

Muhu Hellamaa 2-klassiline Ministeeriumikool

20. sajand tõi Muhu saarele uue, senistest kõrgema koolitüübi. Uus kool oli kirikust sõltumatu ilmalik venekeelne kool, mis andis senistest koolidest tunduvalt paremat haridust.

Ministeeriumikoole hakati avama Aleksander III ajal, kui kõik koolid allutati Rahvahariduse ministeeriumile. Seda tüüpi koolid võisid olla ühe- või kaheklassilised. Üheklassilises koolis oli õppekava kolmeaastane ja kaheklassilises viieaastane. Ministeeriumikooli kolme esimese aasta ehk jao õppekava sarnanes vallakooli omaga. Õppetöö käis vene keeles. Eesti keeles võis see olla kahel esimesel õppeaastal ja usuõpetuse tundides. Ministeeriumikooli programmis olid lisaks eesti ja vene keelele veel aritmeetika, geometria, ajalugu, looduslugu, joonistamine, laulmine, kalligraafia, võimlemine poistele ja käsitöö tüdrukutele. Selline igati korralik kaasaegne üldhariduskooli programm oli uus tase haridusel.

Kuigi Muhu Suure ja Hellamaa valla volinikud hakkasid juba 1895. aastal taotlema tsaarivalitsuselt luba ministeeriumikooli asutamiseks, jõuti kooli avamiseni alles 1901. aastal ja oli viies ministeeriumikool Saare maakonnas. Esimene avati 1896. aastal Lümandas. Muhus aga ei suudetud kuidagi kokkuleppele jõuda ja kooli avamine venis, kuigi selle ülalpidamiseks oli riigi poolt ette nähtud toetus. 1897. aasta mais

lubas Muhu Suure valla vanem oma kirjas rahvakoolide inspektorile, et kool avatakse sügisel Nurme algkooli ruumides ja maja ehitatakse valmis 1898. aastal. Tegelikult jõuti kooli avamiseni alles 28. oktoobril 1901 Kantsi Jüriväraval, kuhu juba 1886. aastal oli Jaan Väli lasknud endisel koolmeistril Ridasi Vaarne Madis Rullil ehitada koolimaja, mida ta valdadele välja tüüris. Jüriväraval käisid nimelt nii Hellamaa kui Muhu Suure valla lapsed, keda küll eraldi õpetati. Ajaleht *Rizhski Vestnik* nr 247 toob ära sõnumi kooli pidulikust avamisest: „Hellamaa vallas Muhu saarel toimus 28. oktoobril sel aastal suure rahvahulga osavõtul kaheklassilise ministeeriumikooli avamine, esialgu küll üüritud ruumides.” Kooli võeti vastu 34 õpilast. Sama palju (30) soovijaid jäi ruumipuudusel ukse taha. Ajaleht väidab, et kooli avamiseks ja ehitamiseks sai Hellamaa vald riigilt soliidset toetust, aga kool on ehitamata, kuna valla volinike hulgas oli neid, „kes arvasid, et vallal pole sellist kooli vaja”. Kuna kool asus Hellamaa valla territooriumil, sai uue kooli nimeks Hellamaa kaheklassiline ministeeriumikool. Selle eestikeelne ametlik nimetus tegelikult puudus, kuna kogu ametlik asjaajamine toimus vene keeles.

Kui senised koolid olid kas luteri või õigeusu koolid, siis ministeeriumikoolis ei omanud usuline kuuluvus vastuvõtmisel tähtsust.

Usuõpetust aga said luteriusulised ja õigeusklikud eraldi. Uues koolis alustas õpinguid ka kümme tüdrukut. Kooli juhataja oli Pärnumaalt pärit Peeter Masso

Kooli avamise ja ehitamise aegu meenutab I lennu vilistlane Liidia Noss-Klaar, kelle mälestused on ka *Muhulases* ilmunud. Uue koolimaja ehitamiseks olnud esialgu plaan nõuda igalt maksualuselt üks rubla.

„See esimene päev uues koolis oli huvitav. Ma vaatasin ainult õpetajat, et kas on „kuri mees”. Paistis lahke olemisega ja kena. Laste vanemaid oli palju, klassis oli kitsas. Masso käis särava näoga ringi, hoides vasakut kätt harevil sõrmedega vasakul pool rinna ees, see oli tema viis.

Meid loetati. Minu loo sees oli sõna „tshastje”, õpetaja käskis veel kord ütelda – ning jäi siis rahule.

Esimene jagu pandi aknapoolse seinä äärde ja teine jagu õpetajast vasakule, ahju poole.”

Esimesel aastal oligi koolis kaks jaoskonda, meie mõistes klassi.

Järgmisel õppeaastal avati ka kolmas jaoskond ja 1903 neljas. Koolihoone jäi kitsaks ja nooremad kolisid naabertallu Paalile. Nende õpetajaks sai Vassili Peet Saaremaalt, kes oli lõpetanud Tartu Õpetajate Seminari. Pärast tema lahkumist 1906 sai teiseks õpetajaks Andres Vana. Kooli I lennu lõpetas 1905. aastal ainult neli õpilast: Liidia Noss, Madis Saat, Eduard

Lember, Artur Tarvis.

Söögitoas peeti luteriusuliste usuõpetuse tundi. Kaugemalt tulnud õpilased õbbisid koolimaja magamistoas. Jürivärava klassitoas ahju kõrval seisis suur õppevahendite kapp, kus asus ka kooli raamatukogu. Sinna kuulusid põhiliselt vene klassikute Pushkini, Gogoli, Lermontovi jne teosed. Lisaks olid seal ka eestikeelne „Kalevipoeg” ja soome „Kalevala” venekeelses tõlkes.

Õppetöö kestis 15. septembrist 15. maini kokku 180 päeva. Ette oli nähtud tunnistuste andmine kaks korda aastas. Kogu koolikursus lõppes eksamitega 6-7 aines. Esimesele lennule anti tunnistused 1905. aasta 31. mail.

Kuigi riik oli koolimaja jaoks raha andnud, ei edenenud koolihoone ehitamine enne, kui ehitust hakkasid toetama nn erainvestorid: Tõnu Noot Ridasi külast ja Piiri-Aadu Georg Kesküla, kes oli ühtlasi ka ehitusettevõtja. Maja ehitati kuue töömehe poolt valmis 1. septembriks 1908 ja selle maksumuseks kujunes 3000 rubla. Kuna maja oli ehitatud Linnuse küla maade peale, siis nõudsid Linnuse mehed, et nende lapsed pääseksid kooli esimeses järjekorras.

Asukoha ja valla vahetusest hoolimata jätkas kool tegutsemist endise nime all.

(Järgneb)

Eda Maripuu

Vanu pilta Muhust

Külasema Kohi Jaani ainus poeg Nikolai Mätas (1877 - 1958) oli meremees ja sõitis noorena Põhja-Ameerika Suurjärvistul. 1902. aastal võttis ta Igaküla Neo-Jaanilt naise (Elena Ivani t Vapper; s 1875), soetas Paenase Ansu meestelt pisut maad, mida naine ja noorem õde Maria harisid ning teenis ise veel mõne aja Ameerikas. Ilmselt ei näe ka maja seetõttu eriti muhupärane välja.

Tänavasuu koha ostsid suvekoduks mandrilt pärit Harald Hallik (1915-2009) oma naise Olgaga (1915 - 2006) ehk Tänavasuu Ats ja Olli. Olga isa oli Mõisaküla Korjalt pärit Andrei Kolk. Viimane sõitis merd kaptenina ja töötas hiljem Tallinna sõjasadama pootsmanina.

Foto andis muuseumile Päeda Saadu-Jaani Vassili Kolga tütar Esperinda Meikar.

Ja muidugi tänusõnad Juta Pajuniidile, kes andis teada, et septembrikuu pildil on keskel tema ema Hilda ja paremal tädi Alviine, kaupmees Jakob Tarvise tütreid ja kooliõpetajad.

Eda Maripuu

Tänavasuu.